

Õiguskantsler

Minister Hanno Pevkur
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 5.03.2013 nr 8-1/13-2754
Õiguskantsler 16.04.2013 nr 18-2/130496/1301759

Arvamus eelnõule Kriminaalmenetluse seadustiku jt seaduste muutmise eelnõu

Austatud minister

Saatsite mulle seisukoha andmiseks kriminaalmenetluse seadustiku, karistusregistri seaduse, riigilõivuseaduse, riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse ja riigi õigusabi seaduse muutmise seaduse eelnõu. Tänan Teid võimaluse eest arvamust avaldada.

Tegemist on mahuka eelnõuga, mistõttu kujundasid oma seisukohad vaid eelnõu nende osade kohta, mis seonduvad minu varasemate menetlustega. Esitan oma märkused vastavalt konkreetse alateema eelnõus käsitlemise järjekorrale.

Suuline ja kirjalik tõlge

1. Eelnõu § 1 p-dega 2–4 võetakse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv [2010/64/EL](#) õiguse kohta suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses (edaspidi tõlke direktiiv).
2. Meenutan, et pöördusin 2011. aastal Justiitsministeeriumi poole märgukirjaga¹, milles juhtisin tähelepanu kriminaalmenetluse seadustiku puudujääkidele kohtueelses kriminaalmenetluses kahtlustatavale ja süüdistatavale tõlke tagamise regulatsioonis ja sellise olukorra mittevastavusele põhiseaduse (PS) §-st 21 tuleneva kaitseõiguse põhimõtte, Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika ning eelnimetatud direktiiviga. Minu põhiline etteheide kehtivale regulatsioonile oli selle ebaselgus, mis ei võimalda aru saada, kuidas toimub tõlkekulude kandmine juhul, kui tõlk kaasati menetluse kahtlustatava, süüdistatava või tema kaitsja poolt (vt lähemalt märgukirja p 17).
3. Üldjoontes lahendavad eelnõuga ettenähtavad muudatused minu varem tõstatatud probleemid ja viivad kriminaalmenetluse seadustiku põhiosas direktiivi miinimumnõuetega kooskõlla. Siiski tahan järgnevalt välja tuua eelnõu mõned kitsaskohad. Ebaselgust süvendab muu hulgas asjaolu, et seletuskirjale ei ole lisatud vastavustabelit² ning ka seletuskirjas endas (lk 3 jj) muudatuste kohta esitatud põhjendused katavad ülevõetavat direktiivi üksnes osade selle artiklite lõikes.

¹ Õiguskantsleri 20.06.2011 märgukiri nr [6-1/101166/1103219](#).

² Tulenevalt [hea õigusloome ja normitehnika eeskirja](#) § 45 lõikest 2 tuleb eelnõu seletuskirjale lisada vastavustabel, kui eelnõuga viiakse siseriiklik õigusakt kooskõlla EL direktiiviga. Sama märkus puudutab ka teiste EL õigusaktide ülevõtmist.

4. Tõlke direktiivi art 2 lg 4 järgi tagavad liikmesriigid sellise menetluse või mehhanismi olemasolu, mille eesmärk on selgitada välja, kas kahtlustatav või süüdistatav isik räägib ja mõistab kriminaalmenetluses kasutatavat keelt ning kas ta vajab tõlgi abi. Sama artikli lg-st 3 tuleneb, et õigus suulisele tõlkele hõlmab ka asjakohast abi kuulumis- või kõnehäiretega isikutele. Viitan siinkohal minu 19.10.2012 märgukirjale nr [18-2/130496/1301759](#), mis puudutas probleeme kurti vahendava tõlgi kaasamisel kohtuvälisesse süüteomenetlusse (sh kriminaalasja kohtueelne uurimine).

5. Eelnõuga täiendatakse kriminaalmenetluse seadustikku (KrMS) § 10 lg-ga 6, milles nähakse ette, et kahtlustatav, süüdistatav või tema kaitsja võivad esitada põhjendatud taotluse sama paragrahvi lõikes 5 nimetatata dokumentide tõlkimiseks. Samas käsitleb tõlke direktiiv täiendava kirjaliku tõlke tagamise küsimust laiemalt kui üksnes menetlusele allutatud isiku või tema kaitsja õigusena: tõlke direktiivi art 3 lg 3 lause 1 kohaselt otsustavad pädevad asutused igal juhtumil eraldi, kas oluliseks võib pidada ka muude dokumentide tõlkimist. Ka direktiivi preambuli p 30 räägib sõnaselgelt pädevate asutuste omaalgatuslikust otsustusest täiendavate dokumentide tõlke küsimuses. See võib praktikas minu arvates osutada relevantseks eelkõige juhul, kui kahtlustatav või süüdistatav kaitseb ennast kriminaalmenetluses ise.³ Seoses sellega tuleks kaaluda regulatsiooni sõnastamist selliselt, et see paneks menetlejale lisaks taotluste läbivaatamisele selge kohustuse igal konkreetsel juhul hinnata tõlke tagamise vajadust täiendavate dokumentide tõlkimisel ka omal algatusel. Kui Te siiski ei pea seda vajalikuks, tuleb vähemalt seletuskirjas/vastavustabelis põhjendada, miks ei ole selline täiendus vajalik.

6. Eelnõu piirdub tõlke tagamise regulatsiooni täiendamisel vaid KrMS § 10 muudatustega ega täienda seadustiku ülejäänud paragrahve, mis reguleerivad otseselt (nt § 178) või on puutumuses kriminaalmenetluses tõlke tagamise küsimusega. Oma märgukirjas leidsin, et PS §-ga 21 on tõlke tagamise regulatsiooni seisukohalt vastuolus KrMS §-d 175 lg 1 p 1 ja 4, lg 3 ja 177 p 3 koosmõjus §-dega 173 ja 180. Seoses sellega tuleks miinimumina eelnõu seletuskirjas kajastada seda, milline on KrMS §-s 10 tehtavate muudatuste koosmõju seadustiku muude tõlget ja tõlkekulusid reguleerivate sätetega.

7. Leian, et täiendavat analüüsimist ja selgitamist vajab ka tõlke direktiivi art 2 lg-st 5 ja art 3 lg-st 5 tulenev riigi kohustus tagada kahtlustatava või süüdistatava jaoks võimalus vaidlustada talle tõlke mittevõimaldamist või tõlke kvaliteeti. Eelnõu seletuskirjas on öeldud, et kaebevõimalused on tagatud üldkorras. Kuigi nõustun, et üldjuhul on menetleja tõlget puudutavaid otsuseid tõepoolest võimalik vaidlustada kaebuste esitamiseks tavapäraselt ette nähtud korras, tuleb tähelepanu pöörata sellele, et kaebevõimalused kriminaalkohtumenetluse eri etappides on erinevad. Kui kohtueelses menetluses tehtud menetleja määrusi on võimalik vaidlustada vahetult, siis kohtumenetluses KrMS § 385 p 20 kohaselt üldjuhul poole taotluse lahendamise määrust määruskaebe korras vaidlustada ei saa ja vaidlustamine on võimalik üksnes apellatsiooni või kassatsiooni esitamise kaudu (KrMS § 383 lg 2).

Alaealise menetlusosalise kaitse

8. Eelnõu § 1 p-ga 13 tagatakse edaspidi kohtuslikuna kaitsja abi ka süüvõimetule alaealisele, kes on pannud toime õigusvastase teo. Nimelt võib sellise isiku ülekuulamine olla kriminaalmenetluses vajalik tunnistajana. Eelnõu seletuskirjas on õigesti tõdetud, et õigusvastase

³ KrMS § 45 lg 2 kohaselt on kaitsja osavõtt kohtueelsest kriminaalmenetlusest kohustuslik üksnes teatud juhtudel ning sama paragrahvi lg 4 kohaselt on erandjuhul võimalik ka kriminaalkohtumenetluse läbiviimine ilma kaitsja osavõttuta.

teo toimepanemisega kaasnevad õigusjärelmid võivad olla alaealisele küllaltki rasked, nt kohustused alaealise mõjutusvahendite seaduse alusel.

9. Eeltooduga seondub minu praktikas esilekerkinud küsimus sellest, kuidas kaitsta alaealise õigusi olukorras, kus kaitsja või alaealise seaduslik esindaja ei nõustu kohtueelse uurimise asutuse ja prokuratuuri hinnanguga sellele, et alaealine on toime pannud õigusvastase teo. Vaidlust ei ole selles, et KrMS § 201 lg-st 1 tulenevalt saadetakse ea tõttu süüvõimetu alaealise poolt toimepannud õigusvastase teo materjalid alaealise elukoha järgsele alaealiste komisjonile. Sama sätte teise lõike alusel võib kriminaalmenetluse lõpetada ja alaealiste komisjonile edastada teatud tingimustel ka 14–18-aastase isiku asja. Teisisõnu on materjalide alaealiste komisjonile saatmise eelduseks see, et menetlejate hinnangul on alaealine pannud toime õigusvastase teo. Kuna kriminaalmenetlus lõpetatakse sellisel juhul KrMS § 200 alusel viitega § 199 lg 1 p-le 1, kohaldub kriminaalmenetluse lõpetamisele, aga ka kriminaalmenetluse alustamata jätmise peale edasikaebamisele KrMS § 207. See tähendab, et edasikaebeõigus on üksnes kannatanul.

10. Alaealise mõjutusvahendite seaduses on küll nähtud ette alaealiste komisjoni otsuse vaidlustamine (AMVS § 26: vaie maavanemale mõjutusvahendite määramise, komisjoni toimingute või otsuste peale). Lisaks peab alaealiste komisjon AMVS § 25 p 4 alusel lõpetama alaealise õigusrikkumise asja arutelu, mh juhul, kui taotlus põhineb väärinformatsioonil. Need sätted ei kõrvalda siiski probleemi materjalide alaealiste komisjonile edastamise vaidlustamisel. Ma ei näe alaealiste komisjonil reaalselt võimalust hinnata ümber uurimisasutuse või prokuratuuri seisukohta õigusvastase teo toimepanemise osas. Isegi kui eelkirjeldatud probleem – põhjendatud vaidlus õigusvastase teo toimepanemise fakti üle – puudutab vaid üksikuid praktikas ettetulevaid juhtumeid, peab seadusandja ette nägema käitumisjuhised ka sellisteks olukordadeks. Palun Teil seetõttu hinnata vajadust seadust vastavas osas täiendada.

Karistusandmete avalikustamine

11. Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks karistusregistri seaduse § 28 (eelnõu § 2) ja selle regulatsioon viiakse üle KrMS § 408¹ lg-sse 2 (eelnõu § 1 p 40): avalikustatavates kohtulahendites tuleb kohtulahend isikuandmetest puhastada juba enne avalikustamist, v.a sättes loetletud erandid.

12. Seletuskirjas on lisaks selgitatud, et karistusandmetega saab tutvuda karistusregistrist. Samas on märgitud, et muudetav säte kohaldub ainult uutele lahenditele ning ei oma tagasiulatuvat jõudu, seega n-õ vanadele lahenditele rakendub endine kord: kui karistus on kustunud, tuleb esitada lahendi avalikustanud kohtule taotlus kohtulahendist isikuandmete puhastamiseks, kui seaduses pole sätestatud teisiti. Seega kinnistatakse eelnõuga lahendus, mille kohaselt ei „puhastata“ enne karistusregistri seaduse jõustumist (01.01.2012) juba avalikustatud kohtulahendeid isikuandmetest ja jätkatakse teadlikult erinevate põhiõiguste ja –vabaduste piirangu edasikehtimist, mis kaasneb karistusandmete avalikuksõlemisega.

13. Viitega minu 22.10.2010 kirjaga nr 18-1/101568/1005746 Riigikogule antud arvamusele⁴ leian jätkuvalt, et karistusandmete avalikuksõlemisega kaasneva põhiõiguste ja –vabaduste erineva ulatusega piirangu edasikehtimine sõltuvalt kohtuotsuse tegemise ajast, ei pruugi olla põhiseadusega (PS §-d 109 ja 26) kooskõlas (jätkuvalt avalikustamiseks puudub legitiimne

⁴ Vt karistusregistri seaduse eelnõu [762 SE](#) materjalide juurest.

eesmärk). Ma ei saa toetada lähenemist, mille järgi leitakse vahendeid põhiõiguste ja –vabaduste piiranguteks süsteemide loomiseks, mitte aga mittevajalike piirangute lõpetamiseks⁵.

14. KrMS § 408¹ lõikes 2 kavandatakse ka laiendada nende kuritegude loetelu, mille puhul ei asendata avalikustatavas kohtulahendis isiku nime initsiaalide või tähemärgiga. 2010. aastal antud arvamuses aktsepteerisin sellise lahendusega kaasneva piirangu eesmarke (avalikustamise preventiivne mõju, kuritegevuse ennetamine ja avalik huvi teada lisaks sättes viidatud kuritegude toimepanemisele ja karistamisele ka teo toimepannud isikuid). Samas rõhutasin, et iga avalikustamise eesmärki ja avalikustamise mõju tuleb eraldi hinnata. Riigikohus on öelnud, et karistamise fakt tohib isikut saata kogu elu ainult siis, kui see on ette nähtud (eri)seaduses, kui isik, kes otsustab akti andmise, on karistusregistri seaduse järgi õigustatud saama andmeid karistusregistri arhiivist, ja kui isikut kogu elu saatvate karistusregistri andmete kasutamine on proportsionaalne taotletava eesmärgiga.⁶ Need tingimused laienevad põhimõtteliselt ka kustutatud karistus kajastamisele muudes andmebaasides, sh KrMS § 408¹ lg-s 2 sätestatud kuritegude toimepanemise puhul, mil kohtuotsuses süüdistatava nime initsiaalide või tähemärkidega asendada ei tule isegi pärast karistusandmete kandmist registri arhiivi. Sättest tuleneva piirangu alusel avalikustatakse nendes kuritegudes tehtud süüdimõistvas kohtuotsuses sisalduvaid süüdistatava isikuandmeid igavesti. KrMS § 408¹ lõikes 2 kuritegude loetelu täiendamist seletuskirjas põhjendatud ei ole. Kahtlen kas kõigi eelnõuga lisatava ametialase (nt KarS §-d 295, 300, 300¹) ja õigusemõistmisevastaste kuritegude (nt KarS §-d 314, 318, 319, 323¹) puhul on tegemist proportsionaalse piiranguga (mh arvestades teo ebaõigusele sanktsioonis antud hinnangut).

15. Lisaks märgin, et kuigi eesmärk andmete jätkuvaks avalikustamiseks on mõnede kuritegude puhul õigustatud, võib teatud konkreetsetel elulistel juhtudel siiski tõusetuda küsimus sellise mõju proportsionaalsusest (nt 10 või 20 aasta möödudes ei pruugi sellises ulatuses avalikustamine olla enam õiguspärane). Lahendusena saaks kaaluda sättesse kohtu kaalutusõigust lubava sätte lisamist, mille teostamisel arvestatakse ühelt poolt avalikustamise üldist õigustatud eesmärki, kuid teisalt kaalutakse konkreetse juhtumi n-õ erilisi asjaolusid, mis võiksid tingida jätkuva avalikustamise lõpetamise. Kohtu sellise kaalutusõiguse tekkimise võib lisaks piirata ajaliselt, sätestades tähtaja, millest varem kohtul erandi tegemise taotluse läbivaatamise õigust ei ole.

Vabaduskaotusliku karistuse tunnustamine ja täitmine

16. Pöördusin 2009. aastal Justiitsministeeriumi poole märgukirjaga⁷, milles leidsin, et KrMS § 477 lg 2 ls 1 ning kohtulikult karistatud isikute üleandmise Euroopa konventsiooni ratifitseerimise [seadus](#) on vastuolus põhiseadusega osas, milles need ei näe ette võimalust kaaluda kodakondsuseta isiku karistuse ületoomist juhul, kui isikul on Eestis perekondlikud sidemed.

17. Eelnõu seletuskirjas märgite, et ei konventsioonist ega lisaprotokollist ei tulene kohustust võtta karistuse täideviimiseks vastu riigi alalisi elanikke, kes ei ole riigi kodanikud. Seetõttu on KrMS § 477 lg 2 ls 1 eelnõu redaktsioonis jäänud kehtiva sättega võrreldes muutmata, s.o samaks.

18. Selgitan veelkord, et välismaalasest kinnipeetava, kellel on Eestis perekond, karistuse ületoomise eesmärgid ei erine Eesti kodanikust kinnipeetava karistuse ületoomise eesmärkidest.

⁵ Eelnõu 762 SE menetlemisel nõustusite põhimõtteliselt probleemi olemasoluga, kuid leidsite, et menetlusökonoomia kaalutus õigustab vanade lahendite automaatset „puhastamata jätmist”. Vt justiitsministri 14.12.2010 kiri nr [10.2-1/16965](#) Riigikogule.

⁶ RKHKo 17.06.2009, nr 3-3-1-46-09, p 12. RKHKo 16.10.2006, nr 3-3-1-53-06, p 18. RKÜKo 11.10.2001, nr 3-4-1-7-01, p-d 21-24.

⁷ Õiguskantsleri 05.05.2009 kiri nr 6-1/081872/0902897.

Enamgi veel, ka välismaalasest kinnipeetava karistuse ületoomine võib hoopis aidata kaasa kõnealuste eesmärkide saavutamisele ja vähendada isikust ühiskondlikule turvalisusele lähtuda võivat ohtu, kui isik naaseb Eestisse pärast karistuse kandmist. Kuigi põhiseadusest ei tulene välismaalasele iseseisvat subjektiivset õigust Eestis viibimiseks, võib seda tingida välismaalase õiguse perekonna- ja eraelu puutumatusel. Õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel ei ole siiski absoluutne ning kuriteo toimepanemine võib sõltuvalt asjaoludest olla aluseks välismaalase elamisloa või elamisõiguse pikendamiseks või kehtetuks tunnistamiseks.⁸ Vastava otsuse tegemisel peab haldusorgan võtma arvesse ühelt poolt isiku perekondlike sidemete olemasolu ja iseloomu ning teiselt poolt üldistest huvidest lähtuvaid kaalutlusi ja asjaolusid, mis mõjutavad isiku sidemeid elukohajärgse riigi ning riigiga, kuhu teda soovitakse välja saata. Seetõttu olen jätkuvalt seisukohal, et kuigi konventsioon ei nõua mittekodanikust alalise elaniku välisriigis mõistetud karistuse täitmisel abi osutamist, on kaalutusõigust – kui kodakondsuseta isikul on Eestis perekondlikud suhted – välistav KrMS § 477 lg 2 ls 1 vastuolus PS §-ga 26.

19. Seletuskirjas on tõdetud, et eelnimetatud konventsiooniga on samane (pigem sarnane?) eelnõuga ülevõetav nõukogu⁹ raamotsus [2008/909/JSK](#) vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kriminaalasjades tehtud otsuste suhtes, millega määratakse vabadusekaotuslikud karistused või vabadust piiravad meetmed, nende Euroopa Liidus täideviimise eesmärgil. Märkite, et raamotsus jätab liikmesriikidele õiguse otsustada, kas laiendada isikute ringi, kes karistuse kandmiseks vastu võetakse ja et vaidlusi tekitab mittekodanikest alaliste elanike vangistuse ülevõtmine.

20. Osutate raamotsuse art 4 lg 1 punktile c, mis koosmõjus selle raamotsuse põhjenduspunktiga 7 annab liikmesriigile raamotsuse ülevõtmisel valikuvabaduse otsustada, kas edastada vangistuse ülevõtmise taotlus mh riiki, kus mittekodanikust süüdimõistetud isik elab ja on seaduslikult elanud vähemalt viis aastat ning tal on selles liikmesriigis alalise elamise õigus. Samuti selgitate, et raamotsuse art 4 lg 7 sätestab liikmesriikide kohustuse¹⁰ informeerida Euroopa Komisjoni, kui liikmesriik soovib lähtuvalt art 4 lg 1 punktist c kohaldada karistuse täideviimise üleandmist (ülevõtmist) muu hulgas isikute suhtes, kes elavad seaduslikult liikmesriigis ja on seal püsivalt elanud vähemalt viis aastat ja kelle elamisõigus säilib, ning liikmesriigi nõusolek isikute vastuvõtmiseks ei ole vajalik.

21. Raamotsuse art 4 lg 1 punktist c koosmõjus lg-tega 2–4 võib välja lugeda, et liikmesriigil on süüdimõistetu sotsiaalset rehabilitatsiooni silmas pidav diskretsioon raamotsuse alusel vangistuse ülevõtmisel ja et see ei piirdu üksnes riigis mitteelavate kodanikega, hõlmates ka mittekodanikest alalised elanikud. Osas, milles raamotsus jätab EL õiguse ülevõtmisel Eestile kaalutusõiguse, tuleb seda sisustada kooskõlas riigisisese normihierarhiaga, sh põhiseadusega. Eelnõuga seadustikku lisatav KrMS § 508³⁶ lg 2 annab lisaks lõikes 1 nimetatud kohustuslikele Eesti Vabariigi kodaniku karistuse ülevõtmise juhtudele õiguse tunnustada ja viia täide karistus juhul, kui süüdimõistetud isik on Eesti Vabariigi kodanik, kelle tegelik alaline elukoht ei ole Eesti Vabariigis, kuid kellel on perekondlikke või muid kaalukaid sidemeid Eesti riigiga ning kelle karistuse kandmine Eestis on kooskõlas isiku enda ja temaga seotud isikute huvidega ning kes on andnud ületoomiseks vastava nõusoleku. Seega on eelnõuga raamotsuses sisalduv kaalutusõigus sisustatud kitsamalt, kui see on minu hinnangul nõutav tulenevalt PS §-st 26.

⁸ Vt lähemalt [välismaalaste seadus](#).

⁹ Seletuskirja lk-l 36 on ekslikult nimetatud seda komisjoni raamotsuseks.

¹⁰ Minu hinnangul raamotsuse art 4 lg 7 ei sisalda liikmesriigile teavitamise kohustust, vaid annab võimaluse teavitada, kui soovitakse suhetes teiste teatise esitanud liikmesriikidega lähtuda teatud juhtudel sellest, et eelneva nõusoleku andmine ei ole nõutav.

Euroopa vahistamismäärus ja loovutamine

22. Euroopa vahistamismääruse täitmist ja loovutamismenetlust puudutavad üldised probleemid ja samuti eelnõu kohta käivad märkused esitasin Teile eraldi Eesti Advokatuuri pöördumise alusel algatatud menetluses koostatud kirjas.¹¹

23. Lisaks osutan, et loovutamise üldtingimusi reguleeriva KrMS § 491 lg-s 2 on ekslikult viidatud KrMS §-le 489³, ilmselt on mõeldud KrMS §-s 489⁶ lg-s 1 nimetatud kuritegusid. Sama viiteviga kordub hiljem KrMS § 508⁸⁴ lg-s 1.

Muud märkused

24. Eeldan, et ka kriminaalmenetluses asjaajamisel elektrooniliste süsteemide kasutuselevõttuga on faktiliselt vähenenud paber kandjal dokumentide väljastamine ja sellega kaasnev aja- ja ressursikulu. Seetõttu soovitan kaaluda (eelnõu § 3), kas kohtumenetluse dokumentide, sh kohtueelses menetluses dokumendi ärakirja või elektroonilise dokumendi väljatrüki eest võiks kehtida analoogia avaliku teabe seadusega (täpsemalt selle § 25 lg 2), mille järgi algab tasu 21. leheküljest ja 0,3 euro asemel on lehekülje hind 0,19 eurot.

25. Eelnõu seletuskirja p-s 74 on lühidalt kajastatud nõukogu raamotsuse [2006/960/JHA](#) Euroopa Liidu liikmesriikide õiguskaitseasutuste vahelise teabe ja jälitusteabe vahetamise lihtsustamise kohta (edaspidi teabe vahetamise raamotsus) eelnõus ülevõtmist. Raamotsuses endas räägitakse nii süütegude (*offence*) kui ka kuritegude (*criminal act*) avastamise, ennetamise ja uurimise käigus kogutud teabe vahetamisest. KrMS § 508⁷⁸ lg 1, mis piiritleb eelnõu redaktsioonis KrMS 19. ptk 8. jao 9. jaotise reguleerimisala, nimetab teabe ja jälitusteabe vahetamist süütegude avastamise, ennetamise ja uurimise eesmärgil. Eelnõu seletuskiri seda aspekti lähemalt ei ava ning räägib (lk 45) taotlusest saamaks teavet või jälitusteavet, mis on vajalik kuriteo avastamise, ennetamise või kohtueelse menetluse läbiviimise eesmärgil. Omaalgatuslik teabeedastus on siiski seotud üksnes kindlate kuritegudega (KrMS § 508⁸⁴, vt ka redaktsiooniline märkus minu kirja p-s 23). Kuna raamotsuse põhjenduspunktid 2, 5 ja 10 viitavad eeskätt rasketele kuritegudele, organiseeritud kuritegevusele ja terrorismiaktidele, tuleks seletuskirjas jaotise sisu ja selle mõju praktikale üritada täpsemalt piiritleda.

26. Samuti ei ole seletuskirjas avatud teabe vahetamise raamotsuse ülevõtmise ja eelnõu redaktsioonis KrMS §-s 489³ sisalduva isikuandmete kaitse tagamise üldsätte seost. Seletuskirjast selgub, et KrMS § 489³ sätestamise eesmärk on lisada Eesti õiguskorda üldpõhimõtted tulenevalt nõukogu raamotsusest [2008/977/JSK](#) kriminaalasjades tehtava politsei- ja õigusalase koostöö raames töödeldavate isikuandmete kaitse kohta.¹² Viimatinimetatud paragrahvi kolmas lõige lubab teatud tingimustel ka riikidevahelisel andmevahetusel rahvusvahelise kriminaalmenetluselase koostöö raames saadud andmete alapärasest erineval eesmärgil töötlemist. Näiteks sisaldab teabe edastamise raamotsuse art 1 lg 4 minu hinnangul erisätet, mille järgi raamotsus ei kohusta liikmesriike edastama teavet ja jälitusteavet õigusasutuses tõendina kasutamiseks ega loo õigust kasutada sellist teavet või jälitusteavet nimetatud eesmärgil. Kui liikmesriik on saanud teavet või jälitusteavet käesoleva raamotsuse alusel ning soovib seda kasutada õigusasutuses tõendina, tuleb tal saada teavet või jälitusteavet edastanud liikmesriigilt nõusolek ja teha seda kehtivate liikmesriikide vahelist õigusalast koostööd käsitlevate dokumentide abil, kui see on vajalik vastavalt teavet või jälitusteavet edastanud liikmesriigi riigisisestele õigusaktidele. Sellist nõusolekut ei nõuta, kui taotluse saanud liikmesriik on juba teabe või jälitusteabe edastamise

¹¹ Õiguskantsleri 16.04.2013 kiri nr 6-1/130507/1301793.

¹² Nimetatud raamotsuse ülevõtmist ei ole ilmselt ekslituse tõttu lisatud seletuskirja lk-del 1–2 ja 48 toodud nimekirja.

käigus andnud oma nõusoleku teabe või jälitusteabe kasutamiseks tõendina. Eelnõu redaktsioonis raamotsust ülevõtavad KrMS §-d 508⁷⁸–508⁸⁴ seda teemat ei käsitle. Lisaks tuletan meelde, et KrMS § 126¹² lg 3 riigisisest kriminaalmenetlust reguleeriva sättena lubab jälitustoiminguga saadud andmeid kasutada teises jälitustoimingus, teises kriminaalmenetluses, julgeolekukontrollis, seaduses sätestatud juhul isiku tööle või teenistusse võtmise ning loa või litsentsi andmise otsustamisel isiku seaduses sätestatud nõuetele vastavuse kontrollimiseks. Kokkuvõtvalt tõden, et KrMS § 489³ lg 3 (eelnõu redaktsioonis) nagu juba märgitud annab üldsättena laiemad alused rahvusvahelises koostöös saadud teabe riigisiseseks kasutamiseks algsest erineval eesmärgil.

27. Eelnõu seletuskirjas võiks lähemalt kirjeldada ka mehhanismi, mille järgi toimub praktikas KrMS § 508⁸⁰ lauses 2 (eelnõu redaktsioonis) toodud iseenesest õige osunduse, et kohtueelse menetluse andmete avaldamine toimub KrMS § 214 sätestatud alustel ja korras, rakendamine, s.o prokuröri loo saamine. Samuti ei ole selge, mida peetakse KrMS § 508⁸¹ lg 2 lauses 2 silmas, et taotlust täites lähtutakse kriminaalmenetluse seadustikust: kas lisaks KrMS §-s 508⁸⁰ nimetatud taotluse täitmise tingimustele lähtutakse sama jaotise teistest sätetest või 19. ptk sätetest või kogu seadustiku muudest asjakohastest sätetest? Võimaluse korral palun täpsustada seda konkreetsete näidete varal.

28. Lisaks soovin teada Teie seisukohta küsimuses, kuidas mõlema p-s 26 nimetatud raamotsuse ülevõtmisel kasutatav sõnastus „süütegude/kuritegude avastamise, ennetamise ja uurimise eesmärgil“ (KrMS § 489³ lg 3 p 1, § 489⁴ lg 1 p-d 1 ja 2, § 508⁷⁸ lg 1) suhestub riigisisese jälitustoimingu tegemise eesmärgi sõnastusega KrMS § 126² lg 1 p-s 1: „teabe kogumine kuriteo ettevalmistamise kohta selle avastamise või tõkestamise eesmärgil“. Selge on, et alustatud kriminaalmenetluses tõendite kogumisele suunatud tegevusega saadud teave vastab raamotsuste ja nende ülevõtmise sätetes kasutatud uurimise ja ka KrMS 489³ lg 3 p-s 1 ja § 489⁴ lg 1 p-des 1 ja 2 täiendavalt välja toodud kuritegude eest vastutusele võtmise eesmärgile. Seda toetab ka raamotsuse art 2, mis eristab kuriteo uurimist (*criminal investigation*) ja jälitusmenetlust (*criminal intelligence operation*). Vähemalt seletuskirjas tuleks aga selgitada süütegude/kuritegude ennetamise ja tõkestamise mõisteid, s.t vastata küsimusele, kas riigisiseses menetluses ja rahvusvahelises koostöös on mõisted erineva ulatusega.

29. Terminoloogiliselt soovitan üle vaadata ja/või seletuskirjas selgitada KrMS § 489³ lg 3 p-s 3 ja § 489⁵ lg 2 p-s 3 kasutatud mõiste „avalikku korda ähvardav tõsine ja vahetu oht“ suhet riigisisese regulatsiooniga politsei- ja piirivalve seaduse (PPVS) §-s 7³. Vähemalt osas, mis puudutab Eesti õigusasutuste tegevust isikuandmete küsimisel ja saadud andmete töötlemisel riigisisesele võib PPVS viidatud norm olla asjassepuutuv, kuivõrd teabe kasutamine väljub kriminaalmenetluse raamidest (viitate ka ise korrakaitsele tegevusel eelnõu seletuskirja lk-l 25). Ebaselge on ka see, mida mõeldaks eraisiku all KrMS §-s 489⁵: kas lisaks füüsilisele isikule on hõlmatud ka juriidilised isikud? Kas sama paragrahvi lg 2 p-s 1 on mõeldud muid Eesti pädevaid asutusi kui jälitusasutused ja menetlejad kriminaalmenetluses? Millises seoses on KrMS §-d 508⁷⁸–508⁸⁴ PPVS 3. jaotises (erimeetmed) 5. jaotises (isikuandmete töötlemine) sätestatuga korrakaitsest andmevahetust ja teabekasutust puudutavas osas?

30. Lõpetuseks märgin, et eelnõu põhisisu moodustab rahvusvaheline koostöö kriminaalmenetluses, mis hõlmab ka teiste riikide abistamise olukorras, kus Eestis kriminaalmenetlust ei toimu¹³. Samuti võetakse eelnõuga kriminaalmenetluse seadustikku üle EL õigusest tulenevaid kohustusi, mille riigisisene regulatsioon liigitub mitte kriminaalmenetluse, vaid

¹³ Sama seisukoht T. Ploom. Kommentaar §-le 433. – E. Kergandberg, P. Pikamäe. Kriminaalmenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura, 2012, § 433 komm 1.3.1. Vt ka E. Kergandberg. Kommentaar §-le 1. – *Op. cit.*, § 1 komm 6.

korraaitselise tegevuse alla (nt teabe ja jältusteabe vahetamine ja kasutamine väljaspool kriminaalmenetlust). Selles valguses vajab minu hinnangul ülevaatamist kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) reguleerimisala kirjeldav § 1.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri ülesannetes

Kristiina Albi 693 8439
e-post: kristiina.albi@oiguskantsler.ee
Helen Kranich 693 8446
helen.kranich@oiguskantsler.ee
Mait Laaring 693 8432
mait.laaring@oiguskantsler.ee
Saale Laos 693 8447
e-post: saale.laos@oiguskantsler.ee